

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Št. 10.

V Ljubljani, dne 1. oktobra 1915.

Leto 45.

JESENSKA.

Prek polja jesenskega
smrt je v jutru šla,
oj, s koso nabrušeno
šla je prek polja.

Cvetke se prestrašene
zasolžile so — — —
»Prizanesi, smrt, enkrat!«
zaposile so.

»Moram, moram . . .« Smrt koso
zavzdignila je,
po drhtečih rožicah
zamahnila je — — —

Pa so v solzah padale
cvetke pod koso,
bolno je zaplakalo
vzdihov sto in sto — — —

Vekomir.

PETJE MOJE.

Petje moje je jesensko cvetje,
dan za dnevom tožneje postaja,
gosta megla toge je obdaja —
Zima hiti! Kaj se obotavljaš!

Fr.

PROTI JUGUI...

Dolge procesije svetlih oblakov so se počasi in igraje izprehajale pod milim večernim nebom, ko je drdrala po zaprašeni ulici skozi mesto, proti glavnemu kolodvoru, rumeno pobarvana gosposka kočija, v katero je bilo vpreženih dvoje čilih, spočitih belcev. Z veselimi, razsmejanimi očmi je zrla mala sedemletna Jelica na te oblake, kako so se s svojimi robovi le še nekoliko dotikali ugašajoče, sijajne večerne zarje. Pri tem se je z desnico nežno oklepala svoje matere, ki je slonela žalostna in zamišljena na mehkem sedežu poleg svoje ljubljene hčerke-edinke.

»Maminka, kaj si danes tako tiha?« se je okrenila Jelica proti materi. »Poglej, kako lepo je nebo!... In atku gremo naproti, atek se pripelje danes iz Galicije — saj si rekla tako, neli, mamica?«

Mati je hčerko začudeno pogledala.

»Pripelje se, da, pripelje, Jelica!« je zavzdihnila, in njena blede lica pod pajčolanom so postala še bolj blede in brezkrvna. In kar je bila do zdaj zamolčala hčerki, tega se je dotaknila v tem trenutku s premišljenimi besedami: »Pa kdové, Jelica, morda se bo odpeljal atek kar naprej... Veliko opravkov ima zmerom atek...« — Sama pri sebi je pa bridko pomislila: »Ubogi otrok, kako je treba skrivati pred teboj resnico v takem slučaju!... Kdo rajši kakor jaz bi videla, da bi mojemu možu ne bilo treba na jug nad verolomne, hinavske in zahrbtne Italijane!«

»Pa se ne bo odpeljal atek naprej, jaz vem, da ne!« — je zagotovljala v svoji otroški pameti Jelica. »Devet mesecev je že z doma, dovolj dolgo časa je imel opravke po tujih krajih. Eh, ta vojska — atek se je povsod hrabro vojskoval, zato zasluži, da se odpočije in ima doma svoje opravke, kajne, maminka?... Ko se pripelje atek, bo sedel takoj k nama v kočijo, in odpeljali se bomo domov... Krasno bo to, mamica!«

Jelica je od veselja ploskala s svojimi drobnimi belimi dlanmi; sinje oči so se ji zaiskrile, val zlatih lās ji je zalil vso desno stran rožnatih lic, in pri njeni radostni kretnji se je šumoma premaknila ljubka, rdeča pentljica na njeni glavi. Mati pa ji ni ničesar odgovorila. Sklonila je glavo in ostala je tiha med vso vožnjo do kolodvora. Žalostne so bile njene misli, žalostno njeno srce.

Kočijaž je naposled nategnil vajeti, in sunkoma se je ustavila kočija pred ogromnim, sivim poslopjem. Mati in Jelica sta kmalu stopali po trdih, kamenitih tleh, ki so se v velikem krogu širila do perona. Ljudi se je vsepovsod kar trlo; moških je bilo malo, tem več pa je bilo žensk in otrok. Ko sta se Jelica in mati pririli skozi ozke, zastražene duri na perón, sta se hoteli nekoliko oddahniti, pa ni bilo mogoče. Na peronu

je bilo šele pravcato življenje, vršanje in vrvenje, da je ušesa glušilo. Ženske so čebljale neutrudno in tiščale s perona proti velikanskemu omrežju tračnic, ki so se vrstile in se cepile in se zopet spajale daleč na širjavo in daljavo na prostrani ravnini ob kolodvoru. Otroci so se pa — kakor brneč roj čebel ali čmrljev — gnetli, jokáje in stokáje med temi ženskami. Gneča je postajala vedno neznosnejša, šum in hrup vedno hujši. In ni bilo čudno, prav nič čudno! Pred peronom, na tistem velikanskem omrežju tračnic, je ravnoliko vse vršalo in vrelo ter sopihalo kakor na dolgem, z železno ograjo ograjenem prostoru perona. Črni, dimasti vlaki s hropečimi lokomotivami so se žvižgáje in tuintam glasno cviléč prerivali po tračnicah: neizmerno veliko je bilo teh črnih vlakov, drug za drugim so prihajali in zopet odhajali, tako da je bilo šuma in hrupa vedno dovolj. Na teh dolgih vlakih pa — skrijte svoje solze, matere in otroci! — so se vozili odrasli moški, očetje in fantje. V živinskih vagonih, ki so se nepregledno vrstili drug za drugim, so se gnetli povsod sami vojaki. Kamorkoli si se ozrl proti vlakom, proti dolgim vrstam železniških vozov — iz vsakih odprtih duri je molela glava ob glavi, rama ob rami, telo ob telesu z zelenjem ovenčanih vojakov, ki so prepevali in zvižgali v mnogoštevilnih jezikih, vsakdo po svojem načinu in običaju svojega naroda. Iz nekega prostornega živinskega vagona je žalostno hreščala harmonika. Ob njenih turobnih zvokih se je glasilo ravnoliko turobno petje, podobno takim pesmim, kakor jih pojejo Ogri pri svojem plesu. Iz drugega vagona je pa odmevalo rezko in ostro — Nemci so peli tamkaj in njihovi trdi glasovi so se čudno spajali s pojočimi glasovi Ogrov. V zadnjih vagonih so se pa vozili večidel Hrvatje in Slovenci: njih sladke, milozvončne pesmi so zvenele kakor drhteče strune citer, tako sladko so donele, zdaj navdušujoče, zdaj zopet od hrepenenja trepetajoče, a vedno pogumno in iskreno iz dna src rastoče... Kadarkoli je prispel kak vlak na kolodvor in se ustavil za nekaj časa pred peronom, so vojaki vedno zagnali tudi bučen in viharen krik in so še bolj zapeli. Tudi ukanje se je čulo vmes. Vsi mogoči, raznoteri pozdravi so se čuli iz odprtih vóz: »Živio! Na zdar! — Eljen! — Heil! Hoch!« — In takrat — ob vsakem vlakovem prihodu — je završala in zašumela množica na peronu in si siloma delala pot proti došlemu vlakom. Matere, žene in otroci — vsi so hiteli, da se pozdravijo s svojimi domačimi — vojaki, da sežejo v roko sinovom, možém in očetom, preden se odpeljejo dalje proti jugu, nad Italijane. Marsikatero oko je bilo takrat rosno, rosno od veselja... Toda vsak vlak je kmalu odhajal — in začelo se je poslavljanje. Oči mater in žen in otrók so postajale kalne od žalosti. Tako dolgo časa so bili dragi domači na severnem bojišču — in zdaj gredo proti jugu, nad sovrage-zahrbtnike, nad Italijane, in ni jim dano, da bi se mimogredé oddahnili vsaj za nekaj časa na ljubih domačih tleh. In matere si otirajo solze, žene si brišejo solzna lica z rokavi, otroci pa pritajeno ihté... Že vlak odhaja; dvoje vrst množice se takrat viharno loči — množica vojakov pozdravlja iz vagonov, maha z robci in začne

zopet peti in ukati. Ravnotako množica žensk in otrok, ki mora nazaj na peron: samo toliko, da ta druga množica ne poje ter ne uka. Še en prisrčen zamah z robcem v pozdrav, še en topel pogled, še en gorak poljub iz daljave v daljavo, še en klic: »z Bogom!« — vlak vednobolj izginja za ovinkom, hrup in šunder pojenjavata čimdaljebolj, in zadnji voz dolgega vlaka izgine naposled v megleni daljavi.

Jelica in njena mati sta dolgo čakali na vlak, ki bi bil imel pripeljati očeta; nekateri vlaki so imeli namreč velike zamude. Že se je nočilo in na peronu so se že užigale električne luči. Nekaj množice je odšlo proti domu, nazaj v mesto, in zato ni bilo na peronu nič več take gneče. Nestrpno sta čakali mati in hčerka; Jelica je vsa trepetala od razburjenja, od tistega veselega razburjenja namreč, ko pričakuje človek nekaj dragega in nadvse milega in vé, da bo ostalo tisto drago in milo zanaprej pri njem, v objemu njegovih ljubečih rok in misli... Drugače pa mati: tiha in žalostna je ostala tudi nadalje, kajti drugače je mislila kakor njena hčerka...

Čez dolgo časa je vendarle dospel težko pričakovani vlak. S perona se je takoj pljuskoma razlila množica žensk in otrok proti odprtim železniškim vozovom, iz katerih so prepevaje in ukaje moleli sami vojaki. Tudi Jelica in njena mati sta hiteli za to množico. Jelica je od veselja zdajpazdaj glasno zavriskala in ploskala z dlanmi. Z jasnimi očmi je opazovala vso to neštevilno trumo vojakov v lepih zelenkastosivih uniformah in še v lepših svetlih čepicah ter je z iskrenim zamahom pozdravila kakšnega brkatega vojaka, ki je, naslonjen s hrbtom ob konja, strmel iz živinskega vagona in počasi puhal iz svoje pipice. Že od daleč je ugledala Jelica očeta. Planila je k materi ter jo je potegnila za rokav: »Atek je, atek, atek!... Maminka, le brž!« — In naglo sta stopili obedve. Jelica je vriskala ter pozdravljala očeta od daleč, mati mu je mahala z robcem in z roko v pozdrav...

Bilo je lepo svidenje. Objeli so se ter se poljubili tako prisrčno, da so stopile vsem trem v oči solze. In Jelica! K sebi jo je vzela v naročje ter jo je poljubljal in ni se mogel ločiti od nje, svojega miljenega otroka...

Pa že je zapiskal vlak... Oče je postavil Jelico nazaj na tla ter jo izročil materi.

»Z Bogom!«

Tedaj se je Jelici posvetilo, vse ji je postalo jasno.

»Ah, tudi ti greš naprej, atek... z vsemi temi četami...«

Oklenila se je očeta, nato pa se je stisnila k materi:

»Maminka, kako sem ti hvaležna, da si mi prihranila vsaj do zdaj to veselje... veselje, ki je zdaj proč. Zdaj vem: Za vse to si ti že prej vedela, zato nisi bila vesela, kakor sem bila vesela jaz... Maminka zlata!«

Vlak je zapiskal v drugič... Še enkrat so se objeli, še enkrat se poljubili, podali si zadnjikrat rok.

»Proti jugu se peljemo, Jelica!« je še šepetnil oče. »Moli záme, hčerka, da se povrnem zdrav domov, moli za našo zmago... Z Bogom!«

Jelica in mati sta zaihteli, vlak pa se je začel pomikati. Od začetka počasi, potem pa zmerom hitreje. In vojaki v vagonih so zapeli, zavrisnili. Lokomotiva je hropéč sopihala dalje, kolesa so škripala in ropotala...

»Z Bogom!«

Oče je stal ob oknu in odzdravljaj Jelici in materi. Nato je vlak izgínil za ovinkom, hrup in šum sta zamrla v daljavi...

Svetla in tiha noč je razpenjala peroti nad zemljo, ko je drdrala rumenopobarvana kočija od kolodvora nazaj po zaprašeni cesti v mesto. Kočijaž je venomer pokal z bičem, Jelica in mati pa sta sloneli na mehkiem sedežu druga tik druge in sta poltiho še vedno ihteli. Jelici se je zdelo, kakor da je zánjo vse umrlo. Kakor da se je vse, kar je dragega, lepega in milega, pogreznilo nekam globoko, globoko, v brezdanji prepad, v temo, v najbolj črno noč... Samo očetove zadnje besede so ji šumele po glavi: Proti jugu! Za hip si je otrla solzo iz oči ter se ozrla na nočno nebo nad seboj. Jasne zvezde so žarele vsepovsod, nikjer nobenega oblaka, nobene meglice. Sladák pokoj je bil razlit prek vsemira, iz noči v noč. In težka omamna toplota je puhtela z neba, vzpenjala se z zemlje... Jelica se je zazrla na zvezde, na te presvetle, žarke. A zdelo se ji je, da niso nič več take kakor so bile nekđaj, da niso nič več vesele: Vse so bile rdeče, rdeče kot kri. Gnetle so se skrivnostno med seboj in se pogovarjale tajinstveno, in vse so hitele, hitele proti jugu...

Cvetinomirski.

LOV NA JAZBECA.

I.

Ba bi jo bes lopil, to žival ščetinasto! — Koliko ti naredi škode po polju, med krompirjem in koruzo! Zopet vse polomljeno in pohojeno! Glej, glej, celi kupi izkopanega krompirja po tleh! Tudi koruzni storži so pohojeni, in vse to dela ta kosmatinec! Čakaj, nepridíprav, jaz tí že navíjem uro!« —

Tako nekako so rentáčili in se hudovali jesenskega popol-dné moj oče, ko so rvali med visoko turšico in krompirjem zreli fižol ter ga znašali koncu njive na velik kup. Srdite oči so jim bliskoma švi-gale med vitkimi, lepo rastlimi koruznimi stebli, kakor da iščejo poljskega škodljivca, da mu s krepeljcem plačajo njegovo delo. Skoro jim je padla iz ust kratka pipica, ko so mrmrali poltiho in so se jim namrdnile ustnice. Popustili so za nekaj trenutkov svoj opravek in stopali med kraji ter gledali po koruzi in po krompirju.

Bilo je mnogo polomljenega in pohojenega. Za krajem, kjer se prično ozare in z visokimi smrekami zarastli Lipnikov boršt, tam je bilo natančno poznati celo stezo, ki je peljala iz gozda in se vila še daleč noter v sredino njive. Po tleh so ležali lepi koruzni storži, odlomljeni od debel, z zmečkanimi in pohojenimi vrhnimi listi. Tla so bila pa na mnogih mestih razkopana in razrita, tako da je marsikako koruzno steblo imelo korenine na solncu in se ovelo pričenjalo počasi sklanjati. Med črno prstjo so kazali na več krajih izkopani debeli krompirji svoje belo, izprano lice. Mnogi so bili od dnevnega svita že napol zeleni in pokvarjeni. Škoda je bila očitvidna in nevolja očetova raditega popolnoma umljiva.

Oče so se pripogibali, pobirali izkopani krompir in odlomljene koruzne storže v majhno košarico in jih nosili kraj njive k fižolu. Sedaj-pasedaj so poravnali pripoĝnjeno koruzno deblo, ali pa utrdili zopet z okovanimi škornji zrahljano in razdrapano zemljo. Bili so tako zamišljeni v svoje delo, da niso opazili mene in bratca Ludovika, ki sva jo primahala s knjigami pod pazduho med travniki iz šole in stopala baš mimo domačega polja proti domu. Bratec je prvi opazil očeta na njivi. Zavriskal je z visokim glasom, da je šlo skozi ušesa ter predramil pridnega moža, da je pogledal okrog sebe.

»Ata, ali ste vi?« sem zaklical jaz, in oba sva zavila v teku med zrelo travo proti njivi. Kakor da tekmujeva, kdo bo prvi pri cilju, sva izkušala prehiteti drug drugega in sva dospela vsa zasopla do očeta. Ludovik jim je hotel ravno nekaj povedati, pa mu je beseda zastala v grlu, ko je zagledal srditi očetov obraz. Vedel je, da se ne jezijo oče nikoli brez vzroka. Bojazljivo sva stopila oba nekaj korakov nazaj, čakala v strahu ter si tiho izpraševala vest. »Mogoče sva midva kriva očetove nevolje?« si je mislil vsak izmed naju, in pogledala sva se vprašujoče.

Oče so se pa vzravnali, vzeli iz ust pipico in izpregovorili obrnjeni proti nama:

»Pojdita domov, napravita naloge in se naučita, kar imata za jutri! — Tonček, povej mami, naj napravijo malo prej večerjo, ker greva potem v mraku v Lipnikov boršt, čakati jazbeca! Ta mrcina mi bo uničil polovico jesenskih pridelkov. Tam v logu ima za krivim gabrom svoj skalnati brlog in dela svoje nočne pohode po našem polju, kjer je že vse razkopal. Počakala ga bova pred brlogom, in ako nama bo sreča mila, kaznovala ga bova za njegove pregrehe s smrtjo!«

Očetu se je poznalo, da so morali imeti hudo jezo na jazbeca. Govorili so namreč nenavadno hitro in s trdim glasom, ki je bil meni in bratu dobro znan. Toda oddahnila sva se oba, ko sva zvedela, kaj je pripravilo dobrega očeta v nevoljo, saj nama je bilo sedaj jasno, da nisva midva prav nič kriva. Meni se je celo veselo razjasnilo lice, ker bi mi ne mogli zaukazati oče skoro nič bolj prijetnega. Na lov pojdem z njimi, pa na jazbeca! Zdelo se mi je to nekako odlikovanje, in radovoljno sem prikimal očetovim besedam. Bil sem takrat v četrtem razredu ter pol-

drugo leto starejši od bratca Ludovika. Zato se mi je zdelo popolnoma umljivo, da so si izbrali oče mene za spremljevalca.

Že sem se hotel obrniti proti domu, ko me prime Ludovik za rob suknje in me potegne nazaj. Oči so se mu svetile in celi obraz mu je razodeval veliko željo. »Počakaj malo!« mi je šepnil v uho in se obrnil proti očetu.

»Ata, prosim, ali bom smel tudi jaz z vama?« je zamoledeval Ludovik s tihim, bojazljivim glasom. Uprl je svoje velike žive oči v očetov obraz in radovedno pričakoval odgovora.

»Ali pa ne boš zaspan jutri, ako ne pojdeš kmalu zvečer spat, kakor greš po navadi?« so vprašali oče z nasmehom na ustnih. Zdelo se je, da je v hipu izginita z njih obraza vsa prejšnja nevolja, in njih glas je razodeval zopet dobroto. Vprašanje samo je bilo govorjeno že tako, da si lahko spoznal, da bo Ludovikova prošnja uslišana. Bratec je seveda ob očetovem vprašanju sramežljivo povetil oči in se nasmehnil nekako prisiljeno.

»No, naj pa bo! Pojdita pa oba! Mogoče ne bomo šli zastonj,« so rekli nato oče in rešili Ludovika iz zadrege. — Oddahnil sem se tudi jaz hkrati z bratcem, saj sem mu privoščil veselje kakor sebi. Pogledala sva se presrčno, lica so nama zažarela veselega pričakovanja, in krenila sva veselih korakov proti domu.

Oče so nadaljevali svoje delo na polju, midva sva pa stopala po gričku navzgor in vriskala. Oba sva se veselila večera, ko bova pomagala očetu pri lovu na mračnjaka-jazbeca.

Tiho in neslišno je preprezal mrak s svojim črnim plaščem božjo naravo. Solnce je pravkar zatonilo za daljnim gorovjem, in poslednji žarki njegovi so liki rdeč plamen žareli izza visokih vrhov. Tisti običajni šum, ki ga slišimo podnevi, je prenehal, tišina je zavladala po polju in po gozdu, in jesenski hlad je legel na zemljo. Iz dimnikov se je vil v sivih kolobarjih gost dim, in gori na gričku pri cerkvi je zazvonilo Ave Marijo...

Po stezi, ki pelje od domače hiše proti Lipnikovemu logu, smo stopali mi trije: oče, bratec Ludovik in jaz. Bili smo dobro opravljeni, saj zimski suknjič v mrzli jesenski noči ni ravno pretopel. Očetu je visela čez rame puška-dvocevka, Ludovik je bil oborožen z debelo gorjačo, jaz pa z močnimi vilami, ki sem jih bil vzel na očetovo povelje s seboj. Bili smo videti res, kakor da gremo na vojsko ali pa na divje zveri, in ne na okornega ščetinca jazbeca. Ludoviku in meni, ki sva stopala vsak na eni strani očetovi, se je poznala na obrazu samozavest, da greva na lov. Saj sva smela prvič v življenju po takih opravkih, ki bi jih bil vesel sleherni najin sovrstnik.

Dospeli smo do gozda, in treba je bilo iti med gostim smrečjem in visoko praprotjo po ozki, z mahovjem porastli stezi. Oče so korakali

naprej, midva sva pa stopala molče za njimi. Pot se je vzpenjala in izginjala polagoma. Krenili smo v levo stran. Prišli smo bolj na plano, med visoke smreke in vitke jelke. Ker je visoko drevje s svojim vejevjem popolnoma zakrivalo večerno nebo, smo v temi komaj še razločevali posamezne stvari. Belo kamenje in majhne skale, ki so ležale tupatam, so se mi zdele kakor v rjuhe zavite sklonjene človeške postave ali živali, in da sem bil sam v gozdu, bi se mi gotovo strahu ježili lasje. Okrog nas je bilo vse tiho in mirno; le pod nogami nam je pokalo suho dračje.

Zasopli smo dosegli vrh gozda, in treba je bilo še nekaj časa navzdol. Veliko šilasto drevje je postajalo redkejše in nad nami se je zopet prikazalo nebo, razsvetljeno že po mesečnem svitu in posejano s svetlimi lučicami. Pred nami se je razprostirala v dolini obširna senožet, pokrita s sivo meglo. Za krajem, ob parobku gozda pa je šumljal med vrbami bister potok, ki je vsled neprestanega deževja pretekle dni močno narastel. Kroginkrog nas so ležale zdaj velike skale. Tla so bila razkopana med grmovjem; celo večje luknje v zemljo je bilo opaziti, in pot je postala težavnejša. Po tankih borovih deblih se je vzpenjal zelen bršljan, ki je tudi oviral hojo, in z bratcem sva se prav razveselila, ko so obstali oče na majhni ravnici pod debelo skalo. Poleg skale je peljala v zemljo ne baš velika luknja, komaj tolika, da bi zlezal vanjo pes nizkih nog, srednje velikosti. Zunaj pred luknjo so bila tla shojena, in v ilovici si lahko opazil ob mesečnem svitu pasjim stopinjam podobne odtiske.

»Tukaj notri preždi lenuh beli dan, in mislim, da še ni zapustil nocoj svojega brloga,« so izpregovorili oče šepetaje in prislonili k skali puško.

»Mislim, da nima drugega izhoda,« so nadaljevali potem, »saj sem zadnjo nedeljo pri dnevni luči natančno preiskal celo okolico. Dobiti moramo sedaj samo prostor, odkoder bomo lahko neopaženi in skriti čakali, da prinese tatin iz luknje svojo kožo naprodaj!« —

Po teh besedah so nama oče veleli, da naj počakava malo pred brlogom, sami pa da gredo iskat pripravnega prostora. Z Ludovikom sva se spogledala v mesečini in nekako tesno nama je bilo pri srcu. Držala sva sicer krčevito vsak svoje orožje, toda ni bilo izključeno, da nama upade pogum, ako prileze jazbec iz luknje. Vrgla bi gotovo vsak svoje napadalno orodje od sebe in jo popihala za očetom. Menda sva uganila misli drug drugega, ker sva stopila nehoté oba naenkrat nekoliko od jame proč. Noč ima pač svojo moč, in poseben vpliv ima na dušo otroka!

Oče so se kmalu vrnili. — »Tako! Sedaj pa pojdimo na stražo!« so rekli in vrgli zopet puško čez ramo! »Danes brije severozahodnik in treba je, da imamo tak prostor, da ne veje veter od nas proti jami, ampak nasprotno. Jazbec ima dober nos in izvohal bi nas takoj, ako bi mu v to pomagal veter. Tudi pipice ne smem nažgati, ker bi nas vonj tobaka izdal.«

pastirja Vencoslav, sestra: **žival ne sme stradati.**

Z bratcem sva stopala za očetom in občudovala njih modre naredbe. Meni se je zdelo, kakor da čujem povelja vojskovodje pred bitko.

Ustavili smo se na vzvišenem, z grmovjem gosto zarastlem prostoru, na južni strani brloga, oddaljeni komaj pol streljaja od njega. Kraj je bil res pregleden, in pred vhodom v jazbino bi namah opazili vsako sumljivo gibanje. Oče so sedli na štor in vzeli v roke dvocevko, midva sva pa napol sedé slonela vsak ob svojem orožju.

V okolici je vladala grobna tišina. Nikjer nobenega glasu ali gibanja. Menda so spala celo drevesa kroginokrog, saj so stala mirno kakor kipi, in čuli smo lahko, kako je sopel ta ali oni izmed nas. Včasih, kadar je potegnil močnejši veter, je završalo v vrhovih, listi po grmovju in vejah so zašusteli sanjavo, in postali smo nehote pozornejši. Voda v jarku ob senožeti je žuborela, njeno šumljanje je pretrgalo sedajpasedaj le pasje lajanje zadaj na vasi. Mi pa smo čepeli mirno in komaj trenili z očmi.

Zaspanec nas ni nadlegoval, toda čakanje je postajalo mučno, in bratec se je kmalu pričel nervozno premikati semintja. Tudi je bilo izredno hladno. Zato je vsak privijal k sebi svoj suknjič in se stiskal v klopčič.

Sedeli smo tako precej časa. Kar naenkrat doli pri potoku nekaj zašumi. Vsi smo pogledali tja, toda razločili nismo ničesar. Gosto grmovje nam je jemalo razgled. Čudno se nam je zdelo to, da prihaja šum od potoka gor, saj smo menili, da je jazbec v brogu, in zato smo tembolj radovedno opazovali skozi vejevje. Šum pa je postajal večji in je prihajal vedno bliže. Premikati se je pričelo celo gosto grmovje, in oče so se že pripravili za strel.

»Le mirna ostanita!« so izpregovorili komaj slišno proti nama, »ustrelim, ko pride bliže, da bolj gotovo zadenem. Oddal bom dva strela.« — Komaj pa so izrekli zadnjo besedo, se je že grmovje popolnoma razmaknilo in izmed vejevja se je prikazala — srednje velika moška postava. Očetu je takoj omahnila roka s puško in položili so na usta kazalec desnice, nama v znamenje, da naj ostaneva tiha in popolnoma mirna. Sedli so nato zopet nazaj na štor in opazovali skozi vejevje, očitvidno z zanimanjem, toda brez razburjenja, čudno prikazen ob tako nenavadnem času na tem kraju. Bratec in jaz sva bila seveda vznemirjena in primaknila sva se bliže k očetu. Vsi trije smo zrlji tako doli proti potoku in napeto pričakovali, kaj bo.

(Končec prih.)

PASTIRČEK VENČESLAV.

Zgodovinska povest, spisal Jak. S—č.

o celi Evropi domala divja strašna vojska. Narod stoji v boju zoper narod, država zoper državo. Vsak hoče svojih pravic in svojih koristi, in zato padajo tisoči in tisoči v krvavem boju in s svojo krvjo šкроpe poljane mile domovine.

Poslušajte v tem času vojskâ, mali čitatelji, povest o hrabrem dečku, ki je v začetku trinajstega stoletja, v času križarskih vojskâ, sam nabral celo vojsko in jo vodil. Bil je poveljnik takozvane otroške križarske vojske.

Kaj pa so bile križarske vojske? — Svetih krajev, kjer je naš dobri Zveličar prišel na svet, kjer je živel, učil, trpel in umrl, teh svetih krajev so se v svoji pohlepnosti že davno polastili Turki. Z žalostjo je gledal ves krščanski svet, kako je kruto gospodaril nevernik v Sveti deželi, in ves svet je srčno želel, da bi osvobodil svete kraje iz rok nevernikovih. Leta 1095. je menih Peter začel oznanjevati križarsko vojsko zoper Turke, gospodarje v Palestini. Vse polno junakov je hitelo takrat pod orožje, si prišlo rdeče križe na rame in z veselim in navdušenim klicem: »Bog hoče vojsko, Bog jo hoče!« hitelo v boj zoper nevernike. L. 1096. so se odpeljali v Palestino, kjer so slavno premagali Turke in v Jeruzalemu ustanovili krščansko kraljestvo. — Sovražnik pa ni miroval, in zato so se križarji vzdignili leta 1147. v drugič in pod poveljstvom nemškega cesarja Konrada III. in francoskega kralja Ludovika VII. zopet udrli v Sveto deželo. Ker pa ta vojska ni imela zaželjenih uspehov, je leta 1189. stari nemški cesar Friderik Rdečebradec sam zbral vojsko in šel nad nevernike v Sveto deželo. Ta vojska je rodila mnogo uspehov, in spet se je zablestel v Sveti deželi po cerkvah križ, kjer se je prej blestel polmesec, znamenje mohamedancev. —

Sovražnik pa še ni miroval, in 1202. leta je morala nova vojska zoper mohamedance. Križarji pa žalibog niso bili složni, in Sveta dežela je še naprej ostala v sponah nevernikovih.

V teh žalostnih časih je pa zasedel stol sv. Petra odločen mož, papež Inocencij III. Čeprav je bilo med kristjani čimdalje manj navdušenja za križarsko vojsko, papež le ni hotel mirovati in si je vedno prizadeval, da bi pridobil katoliške vladarje za novo vojsko. Njegov trud je bil pa kakor brez pravega uspeha. Ker ljudje niso hoteli poslušati božjega namestnika, je pa vojsko sklical Bog sam, in ker odrastli ljudje niso hoteli iti nad nevernike, so se pa zbrale velikanske množice otrok, ki so hitele v Palestino zoper Turke. In tedaj se je godila naša povest.

I.

Gori na severnem Francoskem, blizu mesta Amiens, je imel svoja posestva bogati in pobožni grof Konrad. Pri tem grofu je pa služil za pastirja Venceslav, sirota, ki je že v zgodnji mladosti izgubil očeta in

mater. Bil je jako delaven in bogaboječ dečko, da so ga ljubili vsi, od grofa do zadnjega hlapca.

Mali pastirček je marsikaj slišal o križarskih vojskah in večkrat videl križarje, ki so se vračali v bleščečih opravih iz Palestine. Z velikim veseljem je poslušal križarje, ki so pripovedovali o lepih južnih deželah, o morju, o barkah, o Sveti deželi, o lepih cerkvah v Sveti deželi, a tudi o krutih Turkih. Ta pripovedovanja so vzbudila v srcu malega pastirčka vročo željo, da bi kdaj mogel še tudi iti v Palestino in vihteti meč zoper krute nevernike, ki stiskajo uboge kristjane. — Ščasoma so pa potihnille povesti križarjev, minulo je navdušenje ljudstva, Venceslav je pa ostal še vedno ubog pastirček, in njegovi načrti in njegove želje, da bi šel v Sveto deželo — vse, vse je ostalo neizpolnjeno . . .

Leta 1212., neko pomladno nedeljo popoldne je bilo. Pobožni vaščani so se zbrali v svoji farni cerkvi. Po navadni pobožnosti je stopil na prižnico mlad duhovnik s križem v roki in je navdušeno govoril o Sveti deželi. Povedal je, da kliče sv. oče Inocencij na novo križarsko vojsko, da zopet pride Sveta dežela v roke kristjanov. Govoril je o krutosti nevernikov in h koncu govora je zaklical: »Vsi na križarsko vojsko! Bog hoče!« — Duhovnik je dobro opravil svoje delo. Cela vas se je navdušila za boj zoper Turke; možje in mladeniči so hiteli k duhovniku, ki je pripenjal rdeče križe na rame prostovoljcem — križarjem.

Glej, glej, med bradatimi možmi in krepkimi mladeniči se pa drenja k duhovniku dečko štirinajstih let — pastirček Venceslav. Pridigarjeve besede so mu obudile želje po Sveti deželi in vzbudile načrte, ki so bili že skoro pozabljeni na dnu srca. — Duhovnik vpraša Venceslava, česa želi. Venceslav odgovori: »Nad Turka bi rad z drugimi in rad bi se bojeval v Sveti deželi.«

»Kako boš ti, tako mlad! Glej, krepki vojaki omagujejo na potu, in kako si ti šibek. Saj ne boš zmogel take dolge poti. Le doma ostani in moli za križarje,« mu prigovarja duhovnik in ga noče zapisati med prostovoljce. Venceslav pa ves žalosten pobesi glavo. Kaj takega ni pričakoval; upal je, da ga bodo z veseljem sprejeli med križarje, saj je močan in bo o Božiču že štirinajst let dopolnil. Vendar noče ugovarjati, ker je navajen ubogati. Ves žalosten odide domov . . .

Ko se je prismejlalo drugo jutro zlato solnčece izza hribov in pogledalo po amienski ravnini, je že videlo pastirčka Venceslava na pašniku pri čredi. A Venceslav ta dan ni prepeval vesele pesmi solnčku v pozdrav, ampak ves žalosten in zamišljen je sedel na parobku in si z rokami zakrival obraz. Ne sme iti na vojsko, ker je premlad . . . Vse srčne želje, vsi upi in načrti mlade duše, vse je pokopano, vse izgubljeno, vse . . .

Ves utrujen žalosti se zlekne pastirček v travo in zaspi. Nebeški Zveličar pa je vedel za njegove želje, videl njegovo žalost. Zasmilil se mu je ubogi pastirček in zato mu je poslal prelepe sanje . . .

In odprlo se je visoko nebo in iz neba je stopil sam Kristus, oblečen kot romar, s popotno palico v roki. Stopil je k Venceslavu, ga prijel za roko in mu rekel z milim glasom: »Venceslav, kaj žaluješ? Nikar ne žaluj, ojunaci se in skličiči otroke svoje starosti in vodi jih sam v Sveto deželo. Bodi ti vodnik otroške križarske vojske! Takoj oznani vsem, kaj sem ti naročil!« — Pač le sanje!

Venceslav se vzdrami, skoči vesel pokonci, hitro zbere svojo čredo in odhiti domov. Ko pride domov, pove svoje sanje takoj grofu Konradu in ga prosi, če bo smel zbrati križarsko vojsko otrok.

Grof posluša pastirčka. Razveseli se, ko sliši o božjem naročilu, a še bolj ga razveseli Venceslavova prošnja, če bi smel iti kot križar z otroki v vojsko. Ves vesel poda grof Venceslavu roko: »Dobro, dobro, Venceslav. Ker si dober in priden dečko, ti ne branim na sveto pot. Le pojdi in zberi otroke, jaz sem pripravljen, da vam dam vsem orožja.«

Venceslav zahvali grofa in odide takoj v mesto k svojemu prijatelju Mirku, s katerim sta vedno skupaj sanjara o Sveti deželi. Tudi Mirko si je kmalu izprosil od staršev dovoljenje, in nato sta oba dečka skupaj vabila otroke na vojsko. Kar naenkrat je izvedelo celo amiensko mesto o otroški križarski vojski, o Venceslavovih sanjah, in otroci so kar trumoma dohajali k Venceslavu. Prvi dan je dobil pastirček že čez sto otrok. — Ta novica se je hitro raznesla po celi deželi, in število mladih junakov je vidno rastlo. Ko je prišel čas, da bi odrinili, je bila v Amiensu zbrana četa trideset tisoč otrok, ki so bili oboroženi z vsem potrebnim orožjem. Vse je oborožil grof Konrad.

II.

Vsa v zlatu se blešči velika kraljevska dvorana v Parizu. Kralj Filip II. sedi na prestolu, okoli njega pa stoje visoki državni uradniki in dvorni svetovalci. Med njimi pa stoji mladi duhovnik, ki je oznanjeval križarsko vojsko. Kralj vstane s prestola in začne govoriti: »Kakor smo ravnokar slišali od patra Bernarda, ki ga Naše veličanstvo visoko spoštuje, se je javilo za križarsko vojsko mnogo mož, ki so pa vsi odpravili svojo pomoč in poslali rajši otroke na vojsko. Ker smo se sami udeležili križarske vojske in smo sami izkusili v nji vse težave in nadloge, zato zaukazujemo, da se otroci takoj odpuste vsi domov.« Tako je govoril kralj in sedel na prestol. Dvorni svetovalci so zadovoljno kimali z glavami, in kraljevi tajniki so hitro odšli, da razglase ukaz.

Med tem pa kar naenkrat nastane pred kraljevim gradom vpitje: »Živio kralj!« Vsi pohite k oknom. Tudi kralj se obrne, da vidi, kaj je pred gradom. In glej, pred gradom stoji cela dolga četa mladih križarjev, vsi oboroženi s sulicami in meči. Zgledajo pri oknu kralja. Nov vihar navdušenih vzklikov pozdravi kralja, in poveljstvo otroške vojske odide v grad. — — —

Zopet je sedel kralj na prestolu, okoli njega dvorni svetovalci, pred tronom so pa stali zastopniki otroške vojske. Venceslav je pozdravil kralja

v imenu vseh mladih križarjev in ga prosil blagoslova za pot. Kralju se je zjasnilo lice, ko je videl pogumnega Venceslava. Vendar je odgovoril na pozdrav resno: »Veseli me, da je v moji deželi toliko otrok, ki bi se radi žrtvovali za Sveto deželo in sveto vero. Vendar vas ne morem in ne smem pustiti proti Turkom. Toliko težav, nadlog, nezgod in zaprek morajo prestati odrastli križarji, a kaj čaka šele vas? Pojdite domov in molite, da užge Bog srca mōž za novo vojsko!«

Venceslav je čul kraljeve besede, žalosten je postal, ko je slišal prepoved, poguma pa vendar ni izgubil. Pogumno je odgovoril kralju: »Veličanstvo, našo vojsko je izbral Bog sam. Kristus se mi je prikazal in mi naročil, naj zberem dečke v križarsko vojsko. Zato prosimo, da nas pustite proti nevernikom!«

Kralj je poslušal Venceslava. Všeč mu je bilo junaštvo in pogum mladega vodje. Ko je slišal o prikazni, se mu je obličje razsvetlilo, in ko je prvi dvorni svetovalec zašepetal kralju svetopisemske besede: »Če je od Boga, ne moremo razdreti, če ni od Boga, bo samo razpadlo,« je kralj vstal in rekel: »Če vas Bog kliče, jaz ne bom nasprotoval. Pojdite torej in z vso vnemo delajte na to, da postane Sveta dežela zopet krščanska. Moj blagoslov naj vas spremlja na vseh vaših potih! Danes ste pa vsi moji gostje.«

Venceslav se je spoštljivo priklonil kralju in odšel k svoji četi. Razglasil je vsem kraljeve besede in jim povedal, da so ta dan vsi gostje kraljevi. Vesel »živel kralj!« je zadonel iz otroških grl.

To je bil večer v kraljevem vrtu! Parižani so prihiteli, da vidijo mlade vojake in jih obdaré. Otroci so sedeli pri mizah, ki so se šibile pod težo kraljevskih daril. Godba je igrala, med godbo so pa odmevali glasovi otrok. Veselje se je pa še bolj pomnožilo, ko so vsi izvedeli, da je kralj Filip II. blagovolil voditelja otroške vojske, pastirčka Venceslava, povzdigniti v vojvodski stan in v otroško vojsko kot stražo uvrstiti deset največjih junakov svoje telesne straže.

Drugi dan se je že pomikala otroška armada iz Pariza proti jugu. Parižani so jim metali z oken cvetice, otroci so pa z veselo pesmijo hiteli iz mesta. Če so jih ljudje vprašali, kam gredo, so jim radostno odgovarjali: »K Boгу gremo, k Boгу gremo!« (Konec prih.)

O ZVEZDICI, KI JE ZAJOKALA . . .

»To pa čudno zdi se meni,
zlata mati, da na večer
zvezdica, ki nad vršičem
se orehovim zasveti,
venomer tako trepeče.
Kaj li je tako nemirna?«

Zlata mati svetle laske
Tončkove pogladi,
ga poboža v rožno lice,
dê dušici mladi:

»Sredi leskovih grmičev
zrastla lilija je bela,
v nežni čistosti zacvela
v mladem majevem je jutru.

Vsak večer je zažarela
nad jasnino belih listov
zvezdica, ki ti jo vidiš
nad orehovim vršičem.
Vsak večer je roso čisto
iz višin poslala daljnih,
da dobi življenje sveže
lilija, blesteča v noči.

Pa iz temnega grmovja
se je priplazila skrito,

se prihulila je kača,
cvet ugledala je nežni.
Zamežiknila z očesom
zlobno je tako kot ropar,
ko zagleda plen bogati.

Ko se je pa zvečerilo
in so zvezde zaplamtele
na razžarjenem obnebju —
zvezdica je zajokala,
zvezdica zatrepetala —
ah, saj v jutru že lepote
cvet zvenel je snežnobeli,
ki tako ga je ljubila!

In od tistega večera
zvezdica trepeče vedno —
umiriti se ne more.
Kdo bi mogel pozabiti
cvet deviški, ki v mladosti
zgodnji je uvenel, vsahnil!«

Tonček mater je pogledal —
kakor zvezda se zazdelo
materino mu oko je.
Trepetalo ni, ko zrlo
Tončkov je pogled nedolžni.

Ah, da ne bi, dete, nikdar
to oko zatrepetalo
nad usehlím tvojim cvetom!

P. Z.

NA BLEJSKEM OTOKU.

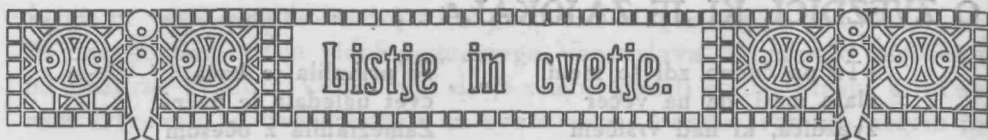
Zvon željà vzdihuje, prosi,
čez oblake zvok hiti,
do Marije prošnje nosi
pred Njen prestol milostni.

Da bi pesem moja plula
kakor glas zvona do Nje
in molitev Ona čula
in uslišala prošnje:

Da bi vojska se skončala,
prišel bratec moj domov,
da bi mir in sreča prišla
zopet pod naš revni krov!

Jakob Soklič.

Listje in cvetje.

Modrost v pogovorih, domačih in tujih.

Gospoda.

Gospoda in pa zima ne zastane (ne pri-zanese).

Velike gospode prošnja gotovo povelje. Pri veliki gospodi se lahko greje, pa celo tudi opeče.

Z gospodo je treba govoriti svilnate besede. — Gospoda ima nežna ušesa, da slišijo le to, kar jim je všeč.

Pri gospodi je treba kratko govoriti, potrpežljivo poslušati in premišljeno odgo-varjati.

Kdor gre h gospodi, mora baržunaste črevlje obuti.

Kdor se z gospodo brati, nima s čim orati.

Gospoda drži na lizanje, kmet na bri-sanje.

Gospoda si oči ne izkljuje.

Gospodar.

Kakršen gospodar, tak je hram.

Kakor gospodar, tako posli.

Gospodar je oko pri hiši. (*Mora paziti na vse.*)

Gospodar z enim očesom več vidi kot hlapec s štirimi.

Gospodarjevo oko konja pase. — Od gospodarjevih oči se konjiček redi.

Gospodarjevo oko je najboljši gnoj na njivi. Stopaj gospodarjev gnoji njivo.

Gospodarjevo oko več stori kot obe roki. — Gospodarjevo oko prihrani tri hlapce in dve dekli. Gospodar mora zadnji v posteljo in prvi iz postelje.

Ce gospodar spi, hlapec dremlje. — Leni gospodarji, hlapci postopači. — Priden go-spodar ima navadno pridne hlapce.

Težko gospodarju, katerega posli uče.

Kateri gospodar je sam hlapec, sam je i pavec.

Ce ni gospodarja doma, ni nikogar doma.

Gospodarji si niso enaki, pa hlapci tudi ne.

Gospodar bodi lipov, hlapec hrastov.

(*Gospodar blagohoten — hlapec vztrajen.*)

Gospodar naj časti hišo, ne hiša gospo-darja.

Vsak sebi gospodar.

Zena gospodar, volk mesar.

Dosti gospodarjev, malo sukenj.

Redko ume gospodariti, kdor se ni učil služiti.

Rek: Njegovo gospodarstvo gre po-rakovo naprej.

Kratkočasnici.

V šoli. Katehet: »Iz katere knjige so pismarji izvedeli, da je Jezus rojen?« — Uče-nec: »Iz krstne knjige.«

Pri sodniji. Sodnik: »V preiskavi ste vse drugače izpovedali.« — Zatoženec: »To je res; pa pravijo, da je dolgočasno, če kdo zmeraj isto govori.«

Rešitev demanta v št. 9.

S
E v a
A r e n a
J a s t r e b
P e t r o g r a d
V l a d i v o s t o k
S v e t o v n a v o j n a
V i s o k a T a t r a
K a r a v a n k e
K o l o v o z
L a j n a
a

Prav so rešili: Košir Silva, učenka IV. razreda v Kontovelju; Ogrin Otmar, di-jak v Ljubljani; komtesa Festetics Zenka, Banski dvor; Rak Franc, krojaški vajenec v Novem mestu; Herzog Erika, učenka 6. razr. pri Sv. Križu na Murskem polju; Jeglič Stan-ko, uč. III. razr. c. kr. vadnice v Ljubljani; Muri Albinca, Lambert in Joško na Jezer-skem.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 9.

Ako bos hodiš.

Prav so odgovorili: Šeško Ivan, kmf., Brdo pri Planini; Košir Silva, učenka IV. razreda v Kontovelju; komtesa Festetics Zenka, Banski dvor; Herzog Erika, učenka 6. razr. pri Sv. Križu na Murskem polju, Muri Albinca, Lambert in Joško na Jezerskem.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5'20 K za pol leta 2'60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.